

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з науково-педагогічної роботи
Майя НІКОЛАСВА

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**СОЦІАЛЬНЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ВКЛЮЧЕННЯ БІЖЕНЦІВ ТА МІГРАНТІВ:
ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Рівень вищої освіти: *другий (магістерський)*

Галузь знань: *29 – Міжнародні відносини*

Спеціальність: *292 – Міжнародні економічні відносини*

Освітньо-професійна програма: *Міжнародні економічні відносини*

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів: європейська практика та уроки для України». – Одеса: ОНУ, – 2022. – 13 с.

Розробники: Якубовський С. О., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин ФМВПС ОНУ.

Цевух Ю.О., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин ФМВПС ОНУ.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Протокол № 1 від "26" серпня 2022 р.

Завідувач кафедри

(Сергій ЯКУБОВСЬКИЙ)
(ім'я Прізвище)

Погоджено із гарантом
ОПП

(Наталя МАСЛІЙ)
(ім'я Прізвище)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК)
Факультету міжнародних відносин, політології та соціології

Протокол № 1 від "30" авг 2022 р.

Голова НМК

(Олег ХОРОШИЛОВ)
(ім'я Прізвище)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри світового господарства і МЄВ

Протокол № 1 від "28" серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Сергій ЯКУБОВСЬКИЙ
(ім'я Прізвище)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від "____" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(_____)
(ім'я Прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Очна форма навчання</i>	<i>Заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 2 змістових модулів – 2	Галузь знань 29 – Міжнародні відносини (шифр і назва) Спеціальність 292 – Міжнародні економічні відносини (код і назва) Рівень вищої освіти: <u>другий</u> (<u>магістерський</u>)	Дисципліна вільного вибору	Дисципліна вільного вибору
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	
		<i>Семестр</i>	
		2-й	
		<i>Лекції</i>	
		8 год.	-
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		22 год.	
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	
		Форма підсумкового контролю: іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: всебічне розуміння студентами змісту процесів міжнародної міграції, у тому числі, соціальної та економічної адаптації біженців та мігрантів у європейських країнах. В ході курсу студенти знайомляться з науково-методичними засадами дослідження механізму міжнародної міграції населення. Окрема увага приділяється міграційним кризам останніх років та практиці включення мігрантів у європейський соціально-економічний та культурний простір. Студенти навчаються проводити аналіз наслідків міграції, яка відбувається між Україною та ЄС.

Завдання дисципліни:

- ознайомити студентів з історією міжнародної міграції населення на європейському континенті;
- надати систематичний виклад міжнародно-правових основ регулювання міжнародної міграції ;
- дослідити сучасні тенденції розвитку міжнародної міграції у країнах ЄС;
- розглянути основні проблеми мігрантів та біженців у країнах ЄС;
- проаналізувати міграційні потоки між ЄС та Україною.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК):

ЗК5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

б) спеціальних/фахових (СК/ФК):

СК2. Здатність розробляти та аналізувати моделі розвитку національних економік і визначати їхню роль у сучасній світогосподарській системі.

СК9. Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення своєї фаховості та рівня кваліфікації.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН5. Оцінювати ступінь складності завдань при плануванні діяльності та опрацюванні її результатів.

ПРН7. Досліджувати й аналізувати моделі розвитку національних економік та обґрунтовувати заходи досягнення їх стратегічних цілей в умовах трансформації світогосподарських відносин.

ПРН14. Презентувати результати власних досліджень, шляхом підготовки наукових публікацій і апробацій на наукових заходах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- соціально-економічний зміст понять «мігрант», «трудоий мігрант», «біженець», «територіальний» та «дипломатичний» притулок, «внутрішньо переміщені особи (ВПО), «право притулку»;
- історію міжнародної міграції населення у європейських країнах;
- міжнародно-правові основи регулювання міжнародної міграції;
- причини потреби ЄС у залученні трудових мігрантів з інших країн;
- яким чином проводити дослідження на відповідному рівні.

вміти:

- виявляти сучасні тенденції розвитку міжнародної міграції у країнах ЄС;
- досліджувати основні проблеми мігрантів та біженців у країнах ЄС;
- досліджувати динаміку міграції між ЄС та Україною;
- проводити аналіз міграційних потоків між ЄС та Україною;
- застосовувати отримані знання та презентувати результати власних досліджень під час проведення занять та на наукових заходах.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи дослідження міжнародної міграції населення.

Тема 1. Історія міжнародної міграції населення у європейських країнах. Історичні періоди в розвитку міжнародної міграції, етапи міжнародної міграції, які пов'язані з глобалізацією. Причини виникнення і етапи розвитку міжнародної міграції на європейському континенті. Динаміка міжнародної міграції у європейських країнах. Найбільші країни-донори та країни-реципієнти мігрантів.

Тема 2. Біженці та мігранти в сучасних умовах. Терміни «мігрант», «трудовий мігрант» та «біженець» у міжнародному праві. Терміни «мігрант», «трудовий мігрант» та «біженець» в українському законодавстві. Історія появи біженців у світовій практиці. Проблема «гарячих точок» та динаміка міграційних потоків в умовах сьогодення.

Тема 3. Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної міграції. Діяльність Міжнародної організації з міграції та її основні Конвенції, у т.ч., які ратифіковано Україною. Універсальні міжнародні договори і конвенції, що регулюють правове становище біженців і захист їхніх прав. Регіональні міжнародні угоди. Регулювання міграції у країнах ЄС.

Тема 4. Територіальний та дипломатичний притулок. Внутрішньо переміщені особи (ВПО). «Право притулку». Становище іммігрантів в ЄС (права та обов'язки, доступ до ринку праці). Легальна та нелегальна міграція. Запобігання нелегальній міграції в ЄС.

Змістовий модуль 2. Мігранти та біженці в країнах Європейського Союзу та в Україні.

Тема 5. Актуальні питання міграційних процесів в країнах Європейського Союзу. Необхідність залучення трудових мігрантів у країнах ЄС у зв'язку з старінням населення: очікувана тривалість життя при народженні, загальний показник фертильності. Динаміка зовнішньої міграції в ЄС. Міграційна криза 2015 року. Міграційна криза Білорусь – Польща 2021 року.

Тема 6. Міграційні потоки між ЄС та Україною. Динаміка міграції між ЄС та Україною з моменту підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони». Трудова міграція між ЄС та Україною.

Тема 7. Основні проблеми мігрантів та біженців в країнах ЄС. Основні країни призначення українських мігрантів. Динаміка чисельності довготривалих мігрантів з України; динаміка кількості вперше оформлених дозволів на перебування громадян України в країнах ЄС. Міграція українських громадян до країн ЄС у зв'язку з війною Росії проти України.

Тема 8. Регулювання міграції в Україні. Розвиток відносин України з Міжнародною організацією з міграції. Діяльність МОМ в Україні. Динаміка зовнішньої міграції з України. Основні Конвенції МОМ. Основні питання регулювання міграційних відносин, визначенні в Законах України: «Про зовнішню трудову міграцію», «Про імміграцію», «Про громадянство України»,

«Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та ін. Проблеми мігрантів та біженців.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		о	л	п/с	лаб		сп	о	л	п/с
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Основи дослідження міжнародної міграції населення										
1. Історія міжнародної міграції населення у європейських країнах	8		2	-	6					
2. Біженці та мігранти в сучасних умовах	12		4	-	8					
3. Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної міграції	12		4	-	8					
4. Територіальний та дипломатичний притулок	12		4	-	8					
Разом за змістовим модулем 1	44		14	-	30					
Змістовий модуль 2. Мігранти та біженці в країнах Європейського Союзу та в Україні										
5. Актуальні питання міграційних процесів в країнах Європейського Союзу	10	2	2	-	6					
6. Міграційні потоки між ЄС та Україною	12	2	2	-	8					
7. Основні проблеми мігрантів та біженців в країнах ЄС	12	2	2	-	8					
8. Регулювання міграції в Україні	12	2	2	-	8					
Разом за змістовим модулем 2	46	8	8	-	30					
Усього годин	90	8	22	-	60					

**4. Теми семінарських занять.
Семінарські заняття не передбачені.**

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія міжнародної міграції населення у європейських країнах	2
2	Біженці та мігранти в сучасних умовах	4
3	Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної міграції	4
4	Територіальний та дипломатичний притулок	4
5	Актуальні питання міграційних процесів в країнах Європейського Союзу	2
6	Міграційні потоки між ЄС та Україною	2
7	Основні проблеми мігрантів та біженців в країнах ЄС	2
8	Регулювання міграції в Україні	2
	Разом	22

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми / види завдань	Кількість годин
1	Історія міжнародної міграції населення у європейських країнах / Підготовка до практичного заняття	6
2	Біженці та мігранти в сучасних умовах / Підготовка до практичного заняття	8
3	Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної міграції / Конспектування нормативних документів	8
4	Територіальний та дипломатичний притулок/ Підготовка до практичного заняття	8
5	Актуальні питання міграційних процесів в країнах Європейського Союзу/ Підготовка і захист реферату	6
6	Міграційні потоки між ЄС та Україною/ Підготовка і захист презентації	8
7	Основні проблеми мігрантів та біженців в країнах ЄС/ Підготовка і захист презентації	8
8	Регулювання міграції в Україні / Підготовка до практичного заняття	8
	Разом	60

9. Методи навчання.

Лекції, дискусія, обговорення проблемних питань, ділова гра, виконання самостійних завдань, конспектування, підготовка і захист презентації, підготовка і захист рефератів.

10. Методи контролю

Поточне оцінювання усних відповідей та письмових завдань; оцінювання завдань, що виносяться на самостійне опрацювання, оцінювання презентації і реферату.

Періодичний контроль: письмовий тест після кожного змістовного модуля.

Підсумковий контроль: іспит.

*Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень
здобувачів вищої освіти*

Відмінно (90-100). Студент відповідав на практичних заняттях, здав усі завдання і написав періодичні контролі в обумовлений термін. Розуміє сутність та економічний зміст поняття «мігрант», «міжнародна міграція», «біженець», «територіальний та дипломатичний притулок», «ВПО». Знає основні етапи розвитку міжнародної міграції на європейському континенті. Володіє знаннями про регулювання міграції в ЄС та Україні; вміє аналізувати основні проблеми мігрантів та біженців в країнах ЄС.

Добре (75-89). Студент відповідав на практичних заняттях, здав більшу частину завдань, написав періодичні контролі в обумовлений термін. Розуміє сутність та економічний зміст понять «мігрант», «міжнародна міграція», «біженець», «територіальний та дипломатичний притулок», «ВПО». Знає основні етапи розвитку міграції. Володіє знаннями про регулювання міграції в ЄС та Україні; вміє аналізувати основні проблеми мігрантів та біженців в країнах ЄС.

Задовільно (60-74). Студент здав окремі вирішені вправи, написав не всі періодичні контролі. Розуміє соціально-економічний зміст понять «мігрант», «міжнародна міграція», «біженець», «територіальний та дипломатичний притулок», «ВПО». Знає основні етапи розвитку міжнародної міграції. Володіє знаннями про регулювання міграції в ЄС та Україні.

11. Питання для підсумкового контролю

1. Історичні періоди в розвитку міжнародної міграції, етапи міжнародної міграції, які пов'язані з глобалізацією.
2. Історія міжнародної міграції населення у європейських країнах.
3. Найбільші країни-донори та країни-реципієнти мігрантів.
4. Причини виникнення і етапи розвитку міжнародної міграції на європейському континенті. Динаміка міжнародної міграції у європейських країнах.
5. Соціально-економічний зміст поняття «мігрант», «трудоий мігрант» та «біженець» у міжнародному праві.
6. Терміни «мігрант», «трудоий мігрант», «біженець» в українському законодавстві.
7. Історія появи біженців у світовій практиці. Проблема «гарячих точок» та динаміка міграційних потоків в умовах сьогодення.
8. Діяльність Міжнародної організації з міграції та її основні Конвенції, у т.ч., які ратифіковано Україною.
9. Універсальні міжнародні договори і конвенції, що регулюють правове становище біженців і захист їхніх прав.
10. Регіональні міжнародні угоди, що регулюють правове становище біженців і захист їхніх прав.
11. Регулювання міграції у країнах ЄС.
12. Соціально-економічний зміст поняття «територіальний» та «дипломатичний притулок».
13. Внутрішньо переміщені особи (ВПО). «Право притулку».

14. Становище іммігрантів в ЄС (права та обов'язки, доступ до ринку праці).
15. Легальна та нелегальна міграція. Регулювання нелегальної міграції в ЄС.
16. Мігранти та біженці в країнах Європейського Союзу та в Україні.
17. Необхідність залучення трудових мігрантів у країнах ЄС у зв'язку з об'єктивними причинами.
18. Динаміка зовнішньої міграції в ЄС.
19. Міграційна криза 2015 року. Міграційна криза 2021 року.
20. Міграційні потоки між ЄС та Україною.
21. Динаміка міграції між ЄС та Україною з моменту підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони».
22. Основні проблеми мігрантів та біженців в країнах ЄС.
23. Трудова міграція українських громадян до країн ЄС.
24. Основні країни призначення українських мігрантів.
25. Розвиток відносин України з Міжнародною організацією з міграції. Діяльність МОМ в Україні.
26. Динаміка зовнішньої міграції з України.
27. Основні питання регулювання міграційних відносин, визначенні в Законах України: «Про зовнішню трудову міграцію», «Про імміграцію», «Про громадянство України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та ін.
28. Міграція українських громадян до країн ЄС у зв'язку з війною Росії проти України.
29. Проблеми мігрантів та біженців в Україні.
30. Регулювання міжнародної трудової міграції в Україні.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Підсумковий контроль

Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Іспит	Сума балів
30	30	40	100

Поточний та періодичний контроль

Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Сума балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
5	5	5	5	5	5	5	5	60
Контрольна робота за змістовим модулем 1 – 10				Контрольна робота за змістовим модулем 2 – 10				

T1, T2, ... T8 – теми змістових модулів

**Примітка:* У ході поточного контролю студент може отримати по 30 балів за кожним змістовим модулем (виконання самостійних завдань, відповіді на практичних заняттях, контрольна робота). Контрольна робота за змістовим модулем здійснюється у формі письмових тестових завдань після завершення вивчення навчального матеріалу кожного змістового модуля. Тестові письмові завдання для модульних контрольних робіт складаються з 10 тестових завдань і повністю відповідають змісту навчального матеріалу модуля. За кожну правильну відповідь на одне тестове завдання студент отримує 1 бал. Фінальна оцінка з

навчальної дисципліни це сума балів за поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
85 – 89	B	Добре	
75 – 84	C		
70 – 74	D	Задовільно	
60 – 69	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів: європейська практика та уроки для України»

Силабус «Соціальне та економічне включення біженців та мігрантів: європейська практика та уроки для України»

Цевух Ю. О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України: навч.-метод. посіб. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. — 139 с.

14. Рекомендована література

Основна

1. Алгаш В., Піттель А. Сучасна міграційна криза як виклик для Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право – загальноукраїнський науково-практичний господарсько-правовий журнал*. 2019 р. №12. – С. 334-338.
2. Свящук А.Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: навч. посіб. – Харків: Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. – 325 с.
3. Цевух Ю. О. Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України: навч.-метод. посіб. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. — 139 с
4. Цевух Ю.О. Якубовський С.О. Міжнародна міграція робочої сили як чинник економічного розвитку країн: монографія. Одеса: Одес.нац.ун-т імені І.І, Мечникова. 2017 – 235 с.
5. Dominese G., Yakubovskiy S., Tsevukh J., Rodionova T. Impact of International Migration Flows on the European Union and Ukraine. *Transition Studies Review*. 2020. Vol. 27(2). URL: <https://transitionacademiapress.org/jtsr/article/view/301> (accessed 24.12.2022).

6. EU migration and asylum policy. European Council. <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/> (accessed 25.08.2023)
7. Report on the human rights situation in Ukraine. 1 February – 24 March 2023. *United Nations. Human rights*. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2023/23-03-24-Ukraine-35th-periodic-report-ENG.pdf> (accessed 27.08.2023)

Додаткова

1. Міграція в Україні: цифри і факти. *Міжнародна організація з міграції (МОМ)*, 2021. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/resources/mihratsiya-v-ukrayini-tsyfry-i-fakty-2021> (дата звернення: 10.01.2023)
2. Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони: Угода № 984-011. Редакція від 30.11.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 03.01.2023).
3. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України №761-VIII від 5.11.2015. Редакція від 31.03.2023. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 49-50, ст.463. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19#Text> (дата звернення: 03.08.2023).
4. Цевух Ю. О. Бобришева В. В. Актуальні тенденції ринку праці Європейського Союзу. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції менеджмент, аудит і фінанси: стан, перспективи та розвиток*. 2021. С.9-14.
5. Цевух Ю. О., Крупиця А. С. Вплив грошових переказів мігрантів на економіку країн Центральної та Східної Європи. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: матеріали III міжнар. наук.-практ. інтернет- конференції* (Харків, 10 лист. 2022 р.) / Державний біотехнологічний університет. Харків, 2022. С. 173-176.
6. Migration and Development Brief 37. *World Bank Group*. November 2022. URL: <https://www.knomad.org/publication/migration-and-development-brief-37> (accessed: 10.04.2023)
7. Tsevukh Y., Bobrysheva V., Krupytsia A. The impact of labour market on migration process in the Central and Eastern Europe. *Економіка та суспільство: ел. журнал*. 2021. № 32 С. 1-6. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/32> (дата звернення: 1.02.2023).

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики України. *Статистична інформація*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/ukr/> (дата звернення: 30.08.2023).
2. European Commission. *Eurostat*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. (дата звернення: 01.08.2023).
3. International Organization for Migration. *Data and Research*. URL: <https://www.iom.int/> (дата звернення: 02.08.2022).
4. Migration Policy Institute. *Publications*. URL: <https://www.migrationpolicy.org/> (дата звернення: 01.08.2023).

5. The World Bank. *The World Bank Open Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення: 01.08.2023).
6. United Nations. *Human rights*. URL: https://www.ohchr.org/en/migration?gclid=Cj0KCQiArsefBhCbARIsAP98hXT4UNm71iF4RIawowFfCvb_2SbkdNuJC6VJfoU_0Ph0NWQSB36X5pUaAmiFEALw_wcB (accessed 27.07.2023).
7. UNRIC Library Backgrounder: Ukraine (pre 2022). United Nations. Regional information centre for Western Europe. <https://unric.org/en/unric-library-backgrounder-ukraine-pre-2022/> (accessed 27.05.2023) .